

بررسی توانایی و نقش تشکل‌های محلی در ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی پسته در استان کرمان

محمد عبدلهی عزت آبادی^{*}

تاریخ دریافت: ۲۶ فروردین ۱۳۹۹ تاریخ پذیرش: ۷ مهر ۱۳۹۹

چکیده

در برنامه‌ریزی توسعه پایدار، رویکرد مبتنی بر نظام محلی ضروری بوده و نقش مشارکتی جامعه محلی برای تسهیل روند تصمیم‌گیری غیر متمرکز، اساسی است. در این پژوهش، نقش پنج تشکل محلی شامل شورای اسلامی روستا، بسیج، تعاونی تولید کشاورزی، هیأت امنای مسجد و تشکل مدیریت چاه کشاورزی، در ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی در مناطق پسته‌کاری استان کرمان مورد بررسی قرار گرفت. تعداد ۲۴ روستای منطقه دارای هر پنج تشکل بوده و لذا کل جمعیت مدیران آن‌ها (۱۲۰ نفر) و همچنین کل جمعیت کشاورزان شرکت‌کننده در جلسات این تشکل‌ها (۱۰۹۹ نفر) مورد بررسی قرار گرفت. به عبارت دیگر، نمونه‌گیری در این مطالعه انجام نشد. داده‌های مورد استفاده، از طریق دو نوع پرسشنامه تشکل و کشاورز تهیه گردید. برای مقایسه انواع شاخص‌ها بین تشکل‌های مختلف، از روش‌های رگرسیون و مقایسه میانگین استفاده شد. نتایج نشان داد، ۷۴ درصد از کشاورزان، علاوه بر سایر منابع، از تجربه کشاورزان دیگر نیز استفاده می‌کنند. شرکت در کلاس‌های آموزشی، مطالعه نشریات ترویجی و فنی و مراجعه مستقیم به کارشناسان، توانسته‌اند تاثیر مثبت معنی‌دار بر عملکرد محصول پسته داشته باشند. نتایج همچنین نشان داد که بیش از ۹۰ درصد از کشاورزان مورد مطالعه، استفاده از تشکل‌های مردم نهاد را جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقات کشاورزی مفید ارزیابی نموده‌اند. از نظر معیار استقبال کشاورزان از جلسات تشکل‌ها و تعداد افراد حاضر شده در این جلسات، شورای اسلامی روستا و تشکل مدیریت چاه کشاورزی از برتری بالاتری برخوردار می‌باشند. با این وجود، هیچ کدام از پنج تشکل مورد بررسی، قادر نیستند به تنهایی واسط بین دولت و کشاورزان جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقات کشاورزی باشند لذا نیاز است تا ترکیبی رسمی یا غیر رسمی از این پنج تشکل تشکیل شود.

واژه‌های کلیدی: ترویج، تشکل‌های مردم نهاد، سازمان‌های میانجی

۱ - استادیار پژوهش، پژوهشکده پسته، موسسه تحقیقات علوم باغبانی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، رفسنجان، ایران

*-نویسنده مسئول: (abdolahi@pri.ir)

مقدمه

در طول دهه گذشته، بحث‌های اقتصادی، نهادی و سایر فعالیت‌های کشاورزی همراه با تغییرات گسترده‌ای بوده است. این تغییرات از حذف کمک‌های دولتی به بخش کشاورزی، خصوصی‌سازی، آزادسازی بازار و به صورت مردم سالاری درآوردن زندگی عمومی گرفته تا تمرکززدایی مدیریتی را در بر می‌گیرد (اولوچ کوسارا، ۲۰۱۰). از دیدگاه عمومی، اصلاحات مذکور، اثر عمیقی بر شرایط تولید کشاورزان داشته و علاوه بر آن، شرایط زارعین خرده مالک که گروه بزرگی از جامعه کشاورزی را در بر می‌گیرند را تحت تاثیر قرار داده است. با توجه به گزارش توسعه سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۸، فقدان نهادها و سازمان‌های توسعه‌ای کارآمد، در سال‌های گذشته هزینه‌های زیادی را برای رشد اقتصادی ایجاد نموده است. بیشتر این هزینه‌ها برای خرده مالکان بخش کشاورزی بوده و باعث کاهش رفاه آن‌ها شده و زندگی آن‌ها را با خطر مواجه نموده است. لذا می‌طلبد تا تغییرات نهادی در بخش کشاورزی ایجاد شده و ساختارهای سازمانی مناسب در این زمینه طراحی شود (اولوچ کوسارا، ۲۰۱۰).

برای آن که سازمان‌های دست اندرکار توسعه روستایی به سوی بهبود توسعه و به ویژه توسعه پایدار حرکت کنند، باید تغییراتی در ساختار و ویژگی‌های آن‌ها ایجاد شود. مهمترین این تغییرات عبارت از: تمرکززدایی و به صورت مردم سالاری درآوردن ساختارهای نهادی، تشکیل سازمان‌های مردم نهاد، ایجاد نهادهای واسطه متشکل از افراد محلی و کارگزاران توسعه، خصوصی‌سازی و کاهش تصدی‌گری دولت و به کارگیری رهیافت‌های مشارکتی می‌باشند (نوری‌پور و شاهولی، ۱۳۹۰).

علاوه بر این، نتایج مطالعه پیفال^۲ (۲۰۰۵) نشان می‌دهد که در زمینه بحث‌های مربوط به توسعه پایدار، پایداری نهادی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. این در حالی است که تحلیل‌های سیاستی نشان می‌دهد که تنها سازمان‌های رسمی نمی‌توانند به تصمیم‌گیری درست کمک کنند. بلکه ساختارهای نهادی کمتر رسمی و قدرتمند نیز می‌توانند نقش مهمی در این خصوص بازی کنند. لذا لازم است تا نقش این سازمان‌ها نیز مورد بررسی قرار گیرد. توسعه، عملی مداخله‌گرایانه است و موفقیت یا شکست آن در گرو چگونگی مداخله و ایفای نقش بازیگران توسعه است. از این رو ایجاد نهادهای میانجی بین مردم محلی و نهادهای مداخله‌گر توسعه از جمله عناصر مهم در پیوند و حل تعارضات حوزه مداخله است (یوسفوند و طالب، ۱۳۹۷).

برای صنعت پسته، به نظر می‌رسد که زمان تغییرات ساختاری فرا رسیده است. برای مثال، مطالعه عبدالهی عزت‌آبادی و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد که تحقیقات و ترویج کشاورزی باعث افزایش دانش کشاورزان در خصوص زمان مصرف آب شده است اما این دانش تأثیری در عملکرد باغات پسته نداشته است. بررسی بیشتر نشان داد که ساختار حاکم بر سیستم آب اجازه تأثیرگذاری این دانش را نمی‌دهد. برای تغییر این سیستم لازم است تا قوانین، سیاست‌ها و ساختارهای سازمانی تغییر کند. مجموع سه عامل: سیاست، قانون و سازمان تحت عنوان نهاد شناخته می‌شود. به عبارت دیگر برای اصلاح سه عامل فوق، نیاز به اصلاحات نهادی است. لذا نیاز است تا در صنعت پسته اصلاحات نهادی مناسب صورت گرفته و گرنه فعالیت‌های اصلاحی دیگر یا بی‌تأثیر خواهد بود و یا دارای اثرات پایینی می‌باشد (عبدالهی عزت‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۳).

در مطالعه جاری سعی شد تا یک بخش از ساختار سازمانی

موجود در صنعت پسته مورد بررسی قرار گرفته و امکان ایجاد تغییرات ساختاری و اصلاح را بررسی نمود. این بخش نحوه ارتباط سیستم دولتی با کشاورزان می‌باشد. سیستم دولتی در زمینه‌های مختلفی چون اطلاع‌رسانی، آموزش، ترویج، ارایه دستورالعمل‌ها و اجرای قوانین و آیین‌نامه‌ها بایستی با کشاورزان، عمدتاً متمرکز در روستاها، ارتباط برقرار نماید. این در حالی است که سازمان‌های واسط مورد نیاز برقراری این ارتباطات، در مناطق روستایی شناسایی و ایجاد نشده است. لذا در مقاله جاری ضمن شناسایی تشکّل‌های محلی روستایی، پتانسیل این تشکّل‌ها در شکل‌دهی سازمان‌های مردم‌نهاد واسط بین دولت و کشاورزان در حوزه ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی در شهرستان‌های پسته‌خیز انار و رفسنجان در استان کرمان مورد بررسی قرار گرفت.

در خصوص ترویج کشاورزی خصوصی و نقش تشکّل‌ها و نهادهای میانجی، مطالعات مختلفی انجام شده است. آقاسی‌زاده (۱۳۸۳)، عوامل و الزامات نوین تجدید ساختار سازمانی ترویج کشاورزی ایران را مورد بررسی قرار داد. نتایج مطالعه وی نشان داد که مهمترین عوامل را الزامات زمینه‌ای (حمایتی)، انعطاف و تناسب، مشارکت، توسعه انسانی و تکنولوژی شامل می‌شوند. صدیقی و بگلریان (۱۳۸۳)، نگرش مدیران ارشد سازمان‌های جهاد کشاورزی نسبت به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی در ایران را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد ۹۳/۸۳ درصد از پاسخگویان نسبت به خصوصی‌سازی ترویج نگرشی مثبت دارند ولی اکثر آن‌ها بر این باورند که بسترسازی مناسب برای اجرای این راهکار در جامعه کشاورزی ما هنوز فراهم نشده است. نتایج مطالعه همچنین نشان داد که هر چه بر سابقه خدمت افراد افزوده می‌شود، نگرش مثبت‌تری نسبت به خصوصی‌سازی ترویج و آموزش کشاورزی پیدا می‌کنند.

حاجی و همکاران (۱۳۹۶) عوامل پیش‌برنده‌ی توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولیدکشاورزی شهرستان نقده از دیدگاه

اعضای تعاونی‌ها را مورد بررسی قرار دادند. بر اساس نتایج تحلیل عاملی، مهم‌ترین مؤلفه‌های پیش‌برنده‌ی توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی در پنج عامل تحت عنوان‌های "مدیریتی - ترویجی"، "اجتماعی - شخصیتی"، "اقتصادی"، "سیاستی" و "زیست‌محیطی" دسته‌بندی شدند. بنابراین، برگزاری کلاس‌های آموزشی، مدیریت قوی و مناسب، تلاش‌هایی جهت نهادینه کردن مشارکت بین اعضا و حمایت‌های مالی و قانونی نهادهای مربوطه توصیه‌هایی است که می‌تواند در پایداری تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده مؤثر واقع شوند.

درویشی و همکاران (۱۳۹۹) تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر عملکرد مدیریت‌های شوراهای اسلامی شهر و روستا در شهرستان دماوند را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر عملکرد مدیریت‌های محلی ۵۲ درصد است. متغیر مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی هم به‌طور مستقیم و هم غیرمستقیم بر متغیر وابسته (عملکرد مدیریت‌های محلی) تأثیرگذار است. بیشترین تأثیر متغیر روابط متقابل اجتماعی و در مرتبه بعدی مشارکت و اعتماد اجتماعی قرار دارد.

کریمی‌گوغری و همکاران (۱۳۹۶) شبکه نهادی ترویج و آموزش کشاورزی استان کرمان را مورد واکاوی قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که در پیوندهای مورد بررسی، سازمان جهاد کشاورزی، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی، تعاون روستایی، اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری، اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی، مراکز آموزش دانشگاهی و سازمان بسیج مهندسين کشاورزی و منابع طبیعی از مهمترین نهادهای ذی‌نفوذ و دارای تأثیر بر نهادهای دیگر می‌باشند. این در حالی است که در اکثر موارد، نهادها و تشکّل‌های غیردولتی و مردمی که ارتباط تنگاتنگی با جامعه هدف کشاورزی و روستایی دارند، از لحاظ اقتدار، نفوذ و توانایی کنترل شبکه در سطح پایینی قرار دارند و در نظام ترویج و آموزش

کشاورزی پایدار در کشور تايلند را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که نهادهای محلی در افزایش تاب‌آوری اقتصاد در مواجهه با شوک‌های خارجی مهم بوده است. همچنین، سرمایه اجتماعی ارزشمند ایجاد شده توسط نهادهای محلی باعث ایجاد مزیت نسبی جهت حرکت به سمت کشاورزی پایدار شده است. عوامل شناختی و اجتماعی در فهم و تصمیم‌گیری کشاورزان در پذیرش کشاورزی پایدار نقش مهمی بازی می‌کنند. فاکتورهای اجتماعی شامل روابط متقابل با سایر کشاورزان، گروه‌ها و مشاورین، هنجارهای اجتماعی، انگیزه‌های علامت‌دهی و هنجارهای اجباری ممکن است آن‌ها را به سمت انتخاب فعالیت‌های کشاورزی پایدار سوق دهد. این در حالی است که عوامل شناختی در رابطه با آموختن، استدلال و عمل کردن بوده و بنابراین سازمان‌ها و گروه‌های محلی در افزایش دانش کشاورزان از کشاورزی پایدار، منافع زیست‌محیطی و اقتصادی اجتماعی بلندمدت آن و همچنین دانش لازم جهت انجام روش‌های و مهارت‌های مختلف کشاورزی پایدار نقش مهمی ایفا می‌کنند. سازمان‌های محلی ارتباط بین محققین و مروجین کشاورزی با کشاورزان را افزایش داده که این موضوع باعث می‌شود تا دانش علمی و محلی در زمینه کشاورزی پایدار افزایش یابد.

بررسی نتایج مطالعات گذشته نشان داد که ایجاد نهادهای میانجی، نیاز مبرم نظام ترویج کشاورزی است. با این وجود، تعیین چنین تشکیلاتی، منطقه‌ای بوده و بایستی در سطح محلی مورد بررسی قرار گیرد. از آنجایی که تاکنون در منطقه مورد مطالعه، چنین پژوهشی صورت نگرفته است، لذا انجام مطالعه فعلی توجیه‌پذیر است. بنابراین در مطالعه فعلی، امکان استفاده از شورای اسلامی روستا، بسیج، تعاونی تولید کشاورزی، هیأت امنای مسجد و تشکلهای مدیریت چاه کشاورزی به عنوان واحد میانجی جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی از بخش دولتی به پسته‌کاران شهرستان‌های انار و رفسنجان مورد بررسی

کشاورزی تکثرگرایی موجود در عمل به حاشیه رانده شده‌اند و حمایت‌های کمتری دریافت می‌کنند. نوروزی و همکاران (۱۳۹۶) عملکرد دهیاری‌ها در چارچوب شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی در شهرستان اصفهان را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که بین دهیاری‌های تحت مطالعه از نظر شاخص‌های حکمروایی خوب تفاوت معنی‌داری وجود دارد. میانگین نیز کمتر از حد مطلوب بوده که بیانگر آن است که شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی در سطح نسبتاً ضعیفی قرار دارد. نتایج همچنین نشان داد که عملکرد تمام دهیاری‌ها در شاخص‌های مذکور کمتر از حد مطلوب است. احمدپور و سلطانی^۱ (۲۰۱۴)، نیاز به ایجاد یک ارتباط قوی خصوصی-عمومی در سیستم ترویج کشاورزی در شهرستان ساری را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که نیاز به ایجاد ارتباط بین بخش خصوص و عمومی در سیستم ترویج کشاورزی و به ویژه در ساختار سازمانی آن به شدت احساس می‌شود. نتایج همچنین نشان داد، ارتباط بین تصمیم‌گیران و سیستم برنامه-ریزی ترویج ضعیف بوده و بایستی تقویت شود. نورانی^۲ و همکاران (۲۰۱۹)، با استفاده از پیمایش شبکه‌ای، داده‌های مصاحبه‌ای و ملاقات‌های حضوری، امکان استفاده از نیروهای وظیفه و گروه‌های کاری، به عنوان واحدهای میانجی، جهت مدیریت سوسک تخریب‌کننده چوب درختان زبان‌گنجشک در نیویورک آمریکا را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که هماهنگی ایجاد شده توسط این گروه‌ها بین دانشگاه و واحدهای ترویج ایالتی به عنوان کاتالیزوری موثر جهت ایجاد پل و ارتباط عمل نموده و باعث تسریع در انتقال دانش و افزایش کارایی مبارزه با این آفت شد. نووین^۳ و همکاران (۲۰۲۰)، نقش نهادهای محلی در حرکت به سمت

۱ - Ahmadpour and Soltani

۲ - Nourani

۳ - Nguyen

قرار می‌گیرد.

مواد و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه، شهرستان‌های انار و رفسنجان در استان کرمان می‌باشد. این منطقه با ارتفاع از سطح دریای ۱۴۶۹ متر، عرض جغرافیایی ۳۰ درجه و ۲۴ دقیقه و ۲۴ ثانیه شمالی و طول جغرافیایی ۵۵ درجه و ۵۹ دقیقه و ۳۸ ثانیه شرقی در شمال غرب استان کرمان واقع شده است. آب و هوای این دو شهرستان جز مناطق نیمه خشک با تابستان‌های گرم و زمستان‌های نسبتاً سرد دسته‌بندی می‌شود. میانگین دراز مدت بارندگی سالانه این شهرستان‌ها بین ۷۰-۱۰۰ میلی‌متر و متوسط دمای سالانه آن بین ۵- تا ۴۲ درجه سانتیگراد می‌باشد. بارندگی‌های دو شهرستان عموماً از سیستم‌های بارشی که از سمت جنوب غرب و غرب کشور در فصول پاییز و زمستان به کشور نفوذ می‌کنند، می‌باشد و در فصول بهار و تابستان تحت تأثیر سیستم هوای جنوب شرقی که مونسون نام دارد، قرار می‌گیرد. بافت خاک در اکثریت نقاط آن لومی-رسی و از نوع قلیایی و شور-قلیایی است.

دریافت آمار از فرمانداری‌های دو شهرستان انار و رفسنجان نشان داد که در مجموع ۱۶۶ روستا در این دو شهرستان وجود دارد. بررسی اولیه تشکّل‌های موجود در روستاهای شهرستان-های انار و رفسنجان نشان داد که پنج تشکّل مردمی فعال شامل شورای اسلامی روستا، بسیج، تعاونی تولید کشاورزی، هیأت امنای مسجد و تشکّل مدیریت چاه کشاورزی می‌باشند. تشکّل مدیریت چاه کشاورزی، گروهی از مالکان یک چاه کشاورزی می‌باشد که با رأی اکثریت آن‌ها انتخاب شده و مدیریت امور چاه و تصمیم‌گیری‌های مهم را انجام می‌دهد. بررسی بیشتر مشخص نمود که تنها در ۲۴ روستای این دو شهرستان هر پنج تشکّل مورد بررسی فعال هستند. بنابراین این ۲۴ روستا جهت مطالعه انتخاب شدند و روستاهایی که حداقل یکی از این تشکّل‌ها در آن‌ها فعال نبودند از لیست بررسی حذف

شدند. روستاهای انتخابی، جزء روستاهای اصلی و پر جمعیت دو شهرستان محسوب می‌گردند. به طوری که این روستاها در هر منطقه، هسته اصلی را تشکیل داده و روستاهای کوچک اطراف آن‌ها برای انجام بسیاری از امور، از جمله کشاورزی، به این ۲۴ روستا وابسته هستند. بدین ترتیب، ۵ تشکّل در ۲۴ روستا شناسایی شده و برای سنجش قدرت و توانایی هر یک از آن‌ها، جهت ارتباط دادن دولت و کشاورزان، یک نوبت مورد آزمایش قرار گرفتند. به عبارت دیگر، ۱۲۰ مراجعه حضوری در مجموع این ۲۴ روستا انجام گرفت. برای سنجش، توانایی تشکّل‌های مختلف در بازی نمودن نقش واسط بین دولت و کشاورزان، دو نوع پرسشنامه تکمیل گردید. نخست این که از هر تشکّل یک پرسشنامه تکمیل شد. در این پرسشنامه، علاوه بر کلیه ویژگی‌های تشکّل شامل اعضاء، نحوه تصمیم‌گیری، امکانات فیزیکی و غیره، میزان دانش، توانایی و تمایل تشکّل در خصوص ترویج کشاورزی و انتقال یافته‌های تحقیقاتی پرسیده شد. پرسشنامه دوم از کشاورزانی پرسیده شد که به دعوت تشکّل در محل حاضر شده‌اند. در هر نوبت مراجعه به تشکّل، خواسته شد تا کشاورزان را در فواصل زمانی خاصی به محل تشکّل دعوت نماید. در مجموع با ۱۰۹۹ کشاورز مصاحبه انجام گرفت. به عبارت دیگر، از کلیه کشاورزانی که در جلسات تشکّل‌های مورد بررسی شرکت می‌کردند، مصاحبه صورت گرفته و مسأله انتخاب نمونه از بین آن‌ها نبود. دو مسأله کمیّت و کیفیت کشاورزان شرکت کننده در جلسه و رعایت زمان دقیق حضور کشاورزان به نوعی به عنوان شاخص توانایی تشکّل در برقراری ارتباط با کشاورزان و مدیریت آن‌ها بود. برای مقایسه این شاخص‌ها بین تشکّل‌های مختلف، از روش آنالیز واریانس و مقایسه میانگین استفاده گردید. در پرسشنامه دوم، نظرات کشاورزان در خصوص توانایی تشکّل مورد نظر و سایر تشکّل‌ها در خصوص ترویج کشاورزی و انتقال یافته‌های تحقیقاتی پرسیده شد. این کار توسط پرسش‌های پنج جوابی و به صورت طیف لیکرت^۱ پرسیده شد. نرم‌افزار مورد استفاده در این تحقیق SPSS22 بود.

نتایج و بحث

در جدول ۱، منابع کسب دانش کشاورزی در بین کشاورزان شرکت‌کننده در جلسات پنج تشکل با هم مقایسه شده است. در

این جدول، در ستون نخست میانگین متغیر کل نمونه مورد مطالعه آمده و در پنج ستون بعد، میانگین متغیر مربوط به هر یک از تشکل‌ها نشان داده شده است. در نهایت، در ستون سمت چپ نیز درصد معنی‌داری آماره F ارایه شده است.

جدول ۱. مقایسه منبع کسب دانش کشاورزی در بین کشاورزان شرکت‌کننده در جلسات پنج تشکل

نام متغیر (واحد تمام متغیرها در درصد)	میانگین کل نمونه مورد مطالعه	شورای اسلامی	بسیج	تعاونی تولید	هیأت امنای مسجد	تشکل مدیریت چاه کشاورزی	درصد معنی داری آماره F
کلاس‌های آموزشی مدیریت جهاد کشاورزی	۴۲	۵۲	۵۳	۵۵	۲۸	۴۲	۰/۰۰۰
برنامه‌های کشاورزی پخش شده از رادیو	۱۸	۲۴	۲۴	۲۱	۱۲	۱۶	۰/۰۰۰
برنامه‌های کشاورزی پخش شده از تلویزیون	۲۷	۳۵	۳۴	۳۵	۱۹	۲۲	۰/۰۰۰
مطالعه نشریات ترویجی و فنی	۱۳	۱۹	۱۶	۲۸	۵	۸	۰/۰۰۰
مراجعه مستقیم به محققین و موسسات تحقیقات کشاورزی	۱۲	۱۶	۱۵	۲۱	۷	۷	۰/۰۰۰
مراجعه مستقیم به مروجین و ادارات کشاورزی	۲۷	۳۹	۳۳	۴۶	۱۵	۱۶	۰/۰۰۰
مراجعه مستقیم به کارشناسان و مهندسين در بخش خصوصی	۴۱	۵۱	۴۳	۶۷	۳۱	۳۰	۰/۰۰۰
استفاده از تجربه کشاورزان دیگر	۷۴	۷۴	۷۵	۷۰	۷۶	۶۹	۰/۳۷۰
استفاده از فضای مجازی	۱۵	۱۸	۷	۲۱	۸	۱۱	۰/۰۴۲

ماخذ: یافته‌های تحقیق

چنانچه جدول ۱ نشان می‌دهد، مهمترین منبع کسب دانش کشاورزی افراد مصاحبه شونده، استفاده از تجربه و دانش کشاورزان دیگر می‌باشد. به طوری که بیش از ۷۰ درصد از افراد، علاوه بر سایر منابع، از تجربه کشاورزان دیگر نیز استفاده می‌کنند. در این زمینه بین کشاورزان حاضر شده در جلسات مصاحبه پنج تشکل، تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. دومین گروه از کانال‌های ارتباطی کشاورزان جهت کسب دانش، کلاس‌های آموزشی مدیریت جهاد کشاورزی و مراجعه مستقیم به کارشناسان و مهندسين در بخش خصوصی می‌باشد. حدود ۴۰ درصد از کشاورزان از این دو کانال ارتباطی استفاده کرده‌اند. در این خصوص بین کشاورزان شرکت‌کننده در جلسات مصاحبه

پنج تشکل تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به طوری که کشاورزان شرکت‌کننده در جلسات سه تشکل تعاونی تولید، بسیج و شورای اسلامی بیشترین استفاده را از کلاس‌های آموزشی مدیریت‌های جهاد کشاورزی داشته‌اند. در این زمینه تشکل مدیریت چاه کشاورزی و هیأت امنای مساجد در اولویت‌های دو و سه قرار دارند. در خصوص مراجعه مستقیم به کارشناسان و مهندسين در بخش خصوصی، تعاونی تولید، شورای اسلامی و بسیج در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند. همچنین هیأت امنای مساجد و تشکل مدیریت چاه کشاورزی مشترکاً در رتبه چهارم قرار گرفته‌اند.

گروه سوم از منابع کسب دانش کشاورزان، برنامه‌های

کشاورزی پخش شده از تلویزیون و مراجعه مستقیم به مروجین و ادارات کشاورزی می‌باشد. در این زمینه نیز بین کشاورزان شرکت کننده در جلسات مصاحبه پنج تشکل تفاوت معنی‌داری وجود دارد. در زمینه برنامه‌های کشاورزی پخش شده از تلویزیون، تشکل‌های تعاونی تولید، شورای اسلامی و بسیج در رتبه نخست قرار داشته و تشکل مدیریت چاه کشاورزی و هیأت امنای مساجد در اولویت‌های دوم و سوم قرار دارند. در رابطه با کانال ارتباطی مراجعه مستقیم به مروجین و ادارات کشاورزی، تشکل‌های تعاونی تولید، شورا و بسیج رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده و تشکل مدیریت چاه کشاورزی و هیأت امنای مساجد به طور مشترک در رتبه چهارم قرار دارند. مطابق نتایج جدول ۱، گروه چهارم از منابع کسب دانش کشاورزان متعلق به چهار کانال برنامه‌های کشاورزی پخش شده از رادیو، استفاده از فضای مجازی، مطالعه نشریات ترویجی و فنی و مراجعه مستقیم به محققین و موسسات تحقیقات کشاورزی می‌باشند. در خصوص این چهار کانال ترویجی نیز بین کشاورزان شرکت کننده در جلسات مصاحبه پنج تشکل تفاوت معنی‌داری وجود دارد. در زمینه استفاده از برنامه‌های کشاورزی رادیو،

کشاورزان شرکت کننده در جلسات شورا و بسیج در رتبه نخست قرار داشته و تعاونی تولید، تشکل مدیریت چاه کشاورزی و هیأت امنای مسجد، به ترتیب، در رتبه‌های دو تا چهارم قرار دارند. در خصوص استفاده از فضای مجازی، تعاونی تولید، شورا و تشکل مدیریت چاه کشاورزی رتبه‌های اول تا سوم داشته و هیأت امنای مسجد و بسیج، مشترکاً در رتبه چهارم قرار دارند. از لحاظ مطالعه نشریات فنی و ترویجی، تشکل‌های تعاونی تولید، شورا، بسیج، تشکل مدیریت چاه کشاورزی و هیأت امنای مسجد، به ترتیب، در رتبه‌های اول تا پنجم قرار دارند. در نهایت، در خصوص مراجعه مستقیم به محققین و مؤسسات و مراکز تحقیقاتی، تعاونی تولید نخستین رتبه را به خود اختصاص داده، شورا و بسیج به طور مشترک در رتبه دوم قرار دارند و رتبه سه نیز به طور مشترک به تشکل مدیریت چاه کشاورزی و مسجد می‌رسد.

در جدول ۲ تأثیر استفاده از کانال‌های ترویجی مختلف بر عملکرد در هکتار محصول پسته کشاورزان نشان داده شده است.

جدول ۲. تأثیر استفاده از کانال‌های ترویجی مختلف بر عملکرد در هکتار محصول پسته کشاورزان

سطح معنی‌داری آماره t	عملکرد کشاورزی که از کانال ترویجی استفاده کرده‌اند (کیلوگرم در هکتار)	عملکرد کشاورزی که از کانال ترویجی استفاده نکرده‌اند (کیلوگرم در هکتار)	نام کانال انتقال دانش
۰/۰۰۴	۷۱۲	۶۱۹	کلاس‌های آموزشی مدیریت جهاد کشاورزی
۰/۳۳۶	۶۹۱	۶۵۲	برنامه‌های کشاورزی پخش شده از رادیو
۰/۱۹۸	۶۵۶	۶۶۰	برنامه‌های کشاورزی پخش شده از تلویزیون
۰/۰۱۹	۷۵۷	۶۴۵	مطالعه نشریات ترویجی و فنی
۰/۲۱۱	۷۱۲	۶۴۹	مراجعه مستقیم به محققین و موسسات تحقیقات کشاورزی
۰/۴۳۱	۶۷۹	۶۵۱	مراجعه مستقیم به مروجین و ادارات کشاورزی
۰/۰۰۱	۷۱۹	۶۱۵	مراجعه مستقیم به کارشناسان و مهندسين در بخش خصوصی
۰/۲۷۱	۶۷۰	۶۲۹	استفاده از تجربه کشاورزان دیگر
۰/۱۶۳	۶۹۵	۵۹۱	استفاده از فضای مجازی

ماخذ: یافته‌های تحقیق

چنانچه جدول ۲ نشان می‌دهد، از نه کانال ترویجی مورد بررسی قرار گرفته، تنها سه کانال کلاس‌های آموزشی مدیریت جهاد کشاورزی، مطالعه نشریات ترویجی و فنی و مراجعه مستقیم به کارشناسان و مهندسين در بخش خصوصی توانسته‌اند تأثیر مثبت معنی‌دار بر عملکرد محصول پسته داشته باشند. سایر روش‌های کسب دانش کشاورزی توسط کشاورزان تأثیر معنی‌داری بر عملکرد در هکتار محصول نداشته است. در جدول ۳، توانایی و تمایل پنج تشکل در خصوص همکاری با دولت جهت انجام امور ترویج و انتقال یافته‌ها با هم مقایسه شده است.

جدول ۳. مقایسه میانگین متغیرهای معرف توانایی و تمایل تشکل‌های مورد مطالعه در ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی

نام ویژگی	شورای اسلامی	بسیج	تعاونی تولید	هیأت امنای مسجد	تشکل مدیریت چاه کشاورزی	درصد معنی داری آماره F
میانگین تعداد کشاورزانی که به دعوت تشکل پاسخ مثبت داده و در جلسه مصاحبه شرکت نمودند	۱۰/۶۵	۸/۰۵	۶/۵۵	۱۷/۳۹	۱۱/۲۳	۰/۰۰۰
کل باغ تحت مالکیت کشاورزان شرکت کننده در هر جلسه مصاحبه (هکتار)	۵۲/۷۷	۳۴/۵۲	۳۳/۳۴	۴۸/۴۰	۴۵/۹۴	۰/۷۰۵
سرانه باغ کشاورزان پاسخ گفته به دعوت تشکل (هکتار)	۴/۷۹	۴/۰۳	۵/۲۰	۲/۴۶	۵/۱۴	۰/۵۳
میزان آشنایی اعضاء هیأت مدیره تشکل با ادارات دولتی مربوط به کشاورزی (۱ تا ۵)	۳/۰۰	۲/۱۲	۳/۴۷	۲/۵۷	۳/۲۵	۰/۰۰۰
تشکل دارای مکان مناسب جهت تجمع کشاورزان می باشد (درصد)	۹۱	۹۴	۷۶	۱۰۰	۵۰	۰/۰۰۰
تشکل دارای امکانات سمعی بصری است (درصد)	۳۵	۷۸	۱۸	۳۳	۱۲	۰/۰۰۰
تشکل تمایل به مشارکت در طرح ترویج و انتقال یافته های تحقیقاتی دارد (درصد)	۹۶	۹۴	۱۰۰	۱۰۰	۸۷	۰/۳۸
تعداد افراد معرفی شده توسط رییس تشکل جهت انجام امور ترویج و انتقال یافته های تحقیقاتی	۷/۸۶	۵/۴۱	۵/۸۲	۱/۴۴	۲/۵۰	۰/۰۰۰
حضور فعال رییس تشکل در جلسات مصاحبه (درصد)	۶۱	۷۹	۷۸	۴۱	۸۱	۰/۰۳

ماخذ: یافته‌های تحقیق

چنانچه جدول ۳ نشان می‌دهد، میانگین تعداد کشاورزانی که به دعوت تشکل پاسخ مثبت داده و در جلسه مصاحبه شرکت نمودند، تفاوت معنی‌داری بین تشکل‌های پنج‌گانه دارد. به طوری که هیأت امنای مسجد در رتبه نخست، تشکل مدیریت چاه کشاورزی و شورای اسلامی رتبه دوم و بسیج و تعاونی تولید در رتبه سوم قرار دارند. هیأت امنای مسجد در این زمینه بیشترین جذب مخاطب را داشته است اما در اینجا ذکر یک نکته حایز اهمیت می‌باشد. زمان انجام مصاحبه مربوط به تشکل هیأت امنای مسجد، بعد از مراسم نماز جماعت ظهر و عصر بود و افراد شرکت‌کننده از نمازگزاران بودند. این در حالی است که افراد شرکت‌کننده در جلسات سایر تشکل‌ها افرادی بودند که به منظور شرکت در مصاحبه حضور پیدا کرده بودند. در این خصوص شورای اسلامی و تشکل مدیریت چاه کشاورزی بیشترین جذب مخاطب را داشتند. در جدول ۳، همچنین مجموع باغ‌های تحت مالکیت کشاورزان حضور یافته در جلسه و سرانه باغ نیز آمده است. چنانچه مشخص است، در خصوص این دو متغیر، تفاوت معنی‌داری بین پنج تشکل وجود ندارد. به عبارت دیگر، ترکیب کشاورزان حاضر شده در جلسات پنج تشکل تفاوت معنی‌داری از نظر میزان مالکیت باغ پسته ندارد. جدول ۳ نشان می‌دهد که متغیر میزان آشنایی اعضاء هیأت

مدیره تشکل با ادارات دولتی مربوط به کشاورزی بین پنج تشکل مورد بررسی تفاوت معنی‌داری دارد. در این خصوص، اعضای هیأت مدیره تعاونی تولید و تشکل مدیریت چاه کشاورزی بیشترین آشنایی با ادارات دولتی مربوط به کشاورزی را داشته، شورای اسلامی، رتبه دوم و بسیج سومین رتبه را به خود اختصاص می‌دهد. در خصوص متغیر دارای مکان مناسب جهت تجمع کشاورزان نیز جدول ۳ بیانگر تفاوت معنی‌دار بین پنج تشکل است. در این خصوص تمام هیأت‌امنای مساجد اعلام داشته‌اند که مکان مناسب جهت تجمع کشاورزان را در اختیار دارند. این مکان نیز مسجد می‌باشد. بیش از ۹۰ درصد از تشکل‌های شورای اسلامی و بسیج نیز از مکان مناسبی در این خصوص برخوردار می‌باشند. در این زمینه، تعاونی تولید در رتبه سوم قرار داشته و تشکل مدیریت چاه کشاورزی از موقعیت خوبی برخوردار نیستند. بر اساس اطلاعات جدول ۳، تشکل بسیج از نظر امکانات سمعی بصری از جایگاه خوبی برخوردار می‌باشد. این در حالی است که سایر تشکل‌ها در این زمینه ضعیف می‌باشند. در این زمینه تشکل مدیریت چاه کشاورزی و تعاونی‌های تولید ضعیف‌ترین بوده و شوراهای اسلامی و هیأت‌امنای مساجد نیز نسبتاً ضعیف هستند.

جدول ۳ نشان می‌دهد تقریباً هر پنج تشکل تمایل به مشارکت در طرح ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی دارند. به طوری که آماره F نشان می‌دهد که در این زمینه تفاوت معنی‌داری بین پنج تشکل وجود ندارد. تعداد افراد معرفی شده توسط رییس تشکل جهت انجام امور ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی نیز از جمله متغیرهایی می‌باشند که در جدول ۳ تفاوت معنی‌داری بین پنج تشکل از خود نشان داده‌اند. بالاتر بودن میزان این متغیر نشان می‌دهد که رییس تشکل دارای ارتباطات بیشتری با شخصیت‌های مرتبط با کشاورزی روستا بوده و

ریسک لازم در جهت معرفی این افراد را دارد. چنانچه مشخص است، مسئولین شورای اسلامی در این زمینه از اولویت نخست برخوردار هستند. بسیج و تعاونی تولید از اولویت دوم برخوردارند و هیأت‌امنای مساجد و تشکل مدیریت چاه کشاورزی با تفاوت زیاد در رتبه سوم قرار می‌گیرند. ردیف آخر جدول ۳ نشان می‌دهد که نزدیک به ۸۰ درصد از مسئولین تعاونی‌های تولید، بسیج و تشکل مدیریت چاه کشاورزی در جلسه مصاحبه حضور داشته و شخصاً مدیریت دعوت کشاورزان و هدایت جلسه را بر عهده دارند. این در حالی است که مسئولین شوراهای و هیأت‌امنای مساجد تمایل کمتری در این خصوص از خود نشان داده‌اند.

در جدول ۴ عوامل موثر بر متغیر میانگین تعداد کشاورزانی که به دعوت تشکل پاسخ مثبت داده و در جلسه مصاحبه شرکت نمودند، آمده است.

چنانچه جدول ۴ نشان می‌دهد، یکی از عوامل مؤثر بر شرکت گسترده‌تر کشاورزان در جلسات مصاحبه، سن رییس تشکل دعوت‌کننده می‌باشد. هر چه سن رییس تشکل بالاتر باشد، میزان پذیرش دعوت توسط کشاورزان افزایش می‌یابد. همچنین افزایش سطح دانش کشاورزی اعضای هیأت‌ریسه یا مدیره نیز باعث افزایش حضور کشاورزان در جلسه مصاحبه شده است. علاوه بر این، تشکل‌هایی که دارای مکان مناسب برای تجمع کشاورزان بوده و از امکانات سمعی بصری بهتری برخوردار هستند، توان بالاتری برای جذب مخاطب از خود نشان داده‌اند. در نهایت، هر چه روستا دارای جمعیت بالاتری بوده است، تعداد کشاورزان حضور یافته در جلسه مصاحبه بیشتر شده است. در جدول ۵، دیدگاه کشاورزان در خصوص امکان استفاده از تشکل‌های مورد مطالعه به منظور ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقات کشاورزی آمده است.

جدول ۴. رگرسیون تاثیر عوامل موثر بر میانگین تعداد کشاورزان حضور یافته در جلسه مصاحبه

نام متغیر	ضریب تخمین زده شده	مقدار آماره t	سطح معنی داری آماره t
مقدار ثابت	-۱۱/۹۶	-۳/۳۱	۰/۰۰۱
سن رییس تشکل (سال)	۰/۲۲	۴/۷۱	۰/۰۰۰
سطح دانش کشاورزی اعضاء هیأت مدیره (۱ تا ۵)	۱/۶۸	۲/۰۷	۰/۰۴۱
دارای مکان مناسب جهت تجمع کشاورزان (بله = ۱، خیر = ۰)	۳/۵۰	۲/۲۹	۰/۰۲۴
داشتن امکانات سمعی بصری (بله = ۱، خیر = ۰)	۲/۲۷	۱/۸۰	۰/۰۷۵
جمعیت روستا	۰/۰۰۱	۳/۹۷	۰/۰۰۰
R ²		۰/۳۹	
adj R ²		۰/۳۵	
F		۱۰/۹۱	
sigF		۰/۰۰	

ماخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۵. مقایسه دیدگاه کشاورزان شرکت کننده در جلسه مصاحبه تشکل‌های مختلف در خصوص میزان کارایی تشکل‌ها در ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقات کشاورزی

نام متغیر (واحد تمام متغیرها درصد)	میانگین کل نمونه مورد مطالعه	شورای اسلامی	بسیج	تعاونی تولید	هیأت امنای مسجد	تشکل مدیریت چاه کشاورزی	درصد معنی داری آماره F
موافق تشکل‌های مردمی جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی کشاورزی	۹۵	۹۵	۹۵	۹۸	۹۳	۹۴	۰/۳۴۰
موافق شورای اسلامی جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی کشاورزی	۳۵	۴۸	۳۱	۱۷	۳۶	۳۲	۰/۰۰۰
موافق بسیج جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی کشاورزی	۱۲	۷	۲۸	۳	۱۳	۸	۰/۰۰۰
موافق تعاونی تولید جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی کشاورزی	۳۷	۲۷	۳۷	۶۸	۳۲	۳۹	۰/۰۰۰
موافق هیأت امنای مسجد جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی کشاورزی	۱۳	۹	۱۷	۴	۲۰	۹	۰/۰۰۰
موافق تشکل مدیریت چاه کشاورزی جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی کشاورزی	۲۲	۹	۱۷	۱۴	۲۷	۴۱	۰/۰۰۰

ماخذ: یافته‌های تحقیق

طبق نتایج جدول ۵، مجموع دیدگاه‌های کل کشاورزان مورد مطالعه نشان می‌دهد که هیچ کدام از پنج تشکل نتوانسته است نظر بیش از ۵۰ درصد پاسخ‌گویان را جلب نماید. به عبارت دیگر، هیچ کدام از این پنج تشکل به تنهایی نمی‌تواند نماینده کل جمعیت مورد مطالعه جهت انجام امور مربوط به ترویج و

چنانچه جدول ۵ نشان می‌دهد، بیش از ۹۰ درصد از کشاورزان مورد مطالعه، استفاده از تشکل‌های مردم نهاد را جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقات کشاورزی مفید ارزیابی نموده‌اند. در این خصوص، بین کشاورزان حاضر شده در جلسات پنج تشکل مورد مطالعه تفاوت معنی داری وجود ندارد. همچنین

دوم قرار دارد. همچنین دو تشکل بسیج و هیأت امنای مسجد در رتبه سوم جای گرفته‌اند. نتایج جدول ۵ همچنین بیانگر این نکته می‌باشد که کشاورزان حاضر شده در جلسات هر تشکل در مجموع آن تشکل را در اولویت اول می‌دانند ولی به تنهایی برای ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقات کشاورزی کافی نمی‌دانند. در جدول ۶ نقش و تأثیر عوامل اقتصادی اجتماعی موثر بر موافقت کشاورزان با تشکل‌های مردم نهاد جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقات کشاورزی مورد بررسی قرار گرفته است.

انتقال یافته‌های تحقیقات کشاورزی باشد. بررسی دیدگاه‌های کشاورزان حاضر شده در تشکل‌های مختلف نیز هر چند حاکی از وجود تفاوت‌های معنی‌دار در این زمینه می‌باشد اما نشان می‌دهد که حتی کشاورزان حاضر شده در جلسات یک تشکل نیز آن تشکل را به تنهایی قادر به انجام امور مربوط به ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقات کشاورزی نمی‌دانند. با این وجود، تشکل‌های تعاونی تولید و شورای اسلامی از محبوبیت بیشتری برخوردار بوده و تشکل تشکل مدیریت چاه کشاورزی در رتبه

جدول ۶. مقایسه ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی موافقان و مخالفان تشکل‌های مردم نهاد برای ترویج کشاورزی

نام ویژگی	مخالف	موافق	سطح معنی‌داری آماره t
سن پاسخگو (سال)	۴۹/۲۲	۵۵/۸۰	۰/۰۰۱
جهت سمپاشی مناسب باغ پسته با کارشناس مشورت می‌شود (درصد)	۳۶	۵۴	۰/۰۱۱
جهت تغذیه مناسب باغ پسته با کارشناس مشورت می‌شود (درصد)	۲۰	۴۱	۰/۰۰۲
جهت کسب اطلاعات و دانش کشاورزی برنامه‌های کشاورزی تلویزیون تماشا می‌کند (درصد)	۱۵	۲۸	۰/۰۳۳
جهت کسب اطلاعات و دانش کشاورزی به کارشناسان بخش خصوصی مراجعه می‌نماید (درصد)	۲۲	۴۲	۰/۰۰۴
جهت کسب اطلاعات و دانش کشاورزی از تجربه کشاورزان دیگر استفاده می‌نماید (درصد)	۵۹	۷۵	۰/۰۱۲

ماخذ: یافته‌های تحقیق

در استان کرمان مورد بررسی قرار گرفت. برای این منظور، تمایل و توانایی این پنج تشکل در بازی کردن نقش میانجی بین دولت و کشاورزان به منظور انتقال دانش کشاورزی از مراکز تولید علم به پسته‌کاران و انتقال اطلاعات و انتظارات کشاورزان به دولت، مورد سنجش قرار گرفت. همچنین دیدگاه کشاورزان شرکت کننده در جلسات مصاحبه شکل گرفته در هر یک از این پنج تشکل، در خصوص نقش و استعداد این تشکل‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

بررسی کانال‌های ترویجی دریافت دانش کشاورزی توسط پسته‌کاران نشان داد که ۷۴ درصد از کشاورزان از تجربه همکاران خود استفاده می‌کنند و در این زمینه تفاوت معنی‌داری بین شرکت‌کنندگان در جلسات پنج تشکل وجود ندارد. به عبارت دیگر، استفاده از تجربه کشاورزان دیگر هنوز به عنوان منبع اصلی دانش کشاورزی در منطقه می‌باشد. سایر کانال‌های

چنانچه جدول ۶ نشان می‌دهد، افراد موافق با به کارگیری تشکل‌های مردم نهاد جهت ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی، دارای سن بالاتری می‌باشند. همچنین، تمام متغیرهای جدول ۶ که به نوعی در رابطه با مشورت و کسب دانش کشاورزی می‌باشد، عدد بالاتری برای موافقان تشکل‌های مردم نهاد نشان می‌دهند. به عبارت دیگر، کشاورزانی که بیشتر اهل مشورت و کسب دانش و استفاده از تجربه دیگران بوده‌اند، با تشکل‌های مردم نهاد موافقت بیشتری از خود نشان داده‌اند.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش نقش پنج تشکل محلی، شورای اسلامی روستا، بسیج، تعاونی تولید کشاورزی، هیأت امنای مسجد و تشکل مدیریت چاه کشاورزی، در ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقاتی در مناطق پسته‌کاری شهرستان‌های انار و رفسنجان

ازای دریافت هزینه، ارایه خدمت می‌نمایند می‌توانند بهتر از مراکز ارایه کنند خدمات رایگان تأثیرگذار باشند. این نتیجه‌گیری با نتایج مطالعات صدیقی و بیگلریان (۱۳۸۳) و رزاقی و اسدی (۱۳۹۰) همخوانی دارد. نتایج این دو مطالعه نشان می‌دهد که خصوصی‌سازی ترویج مورد استقبال کشاورزان قرار خواهد گرفت.

نتایج همچنین نشان داد که از نظر معیار استقبال کشاورزان از جلسات تشکلهای و تعداد افراد حاضر شده در این جلسات، شورای اسلامی روستا و تشکلهای مدیریت چاه کشاورزی از برتری بالاتری برخوردار می‌باشند. بررسی عوامل اقتصادی اجتماعی مؤثر استقبال کشاورزان از جلسات، نشان داد که هر چه سن رییس تشکلهای بالاتر باشد، میزان پذیرش دعوت توسط کشاورزان افزایش می‌یابد. به عبارت دیگر، قدرت نفوذ کلام افراد مسن‌تر در مسند ریاست تشکلهای باعث افزایش مقبولیت آن در بین کشاورزان می‌گردد. همچنین افزایش سطح دانش کشاورزی اعضاء هیأت ریسه یا مدیره نیز باعث افزایش حضور کشاورزان در جلسه مصاحبه شده است. بدین مفهوم که وجود افراد با ظرفیت علمی و تجربی بالاتر در مسند تصمیم‌گیری تشکلهای باعث می‌شود تا کشاورزان اعتماد بیشتری به آن تشکلهای داشته باشند. همچنین، تشکلهای که دارای مکان مناسب برای تجمع کشاورزان بوده و از امکانات سمعی بصری بهتری برخوردار هستند، توان بالاتری برای جذب مخاطب از خود نشان داده‌اند. به عبارت دیگر، داشتن امکانات مناسب نیز از دو جنبه باعث پذیرش تشکلهای توسط کشاورزان می‌شود. نخست اینکه کشاورزان در حضور خود از این امکانات استفاده می‌کنند. همچنین، کشاورزان با دیدن امکانات تشکلهای، به اقتدار و توانایی تشکلهای بیشتر اعتماد می‌کنند. این نتایج با یافته‌های کریمی‌گوغری و همکاران (۱۳۹۶) سازگار است که نشان می‌دهد پیوندهای تبادل اطلاعات و همکاری در بین کنشگران نهادی وضعیت نسبتاً مطلوبی دارند اما در پیوندهای هماهنگی و

ترویجی دریافت دانش به ترتیب اهمیت عبارتند از، کلاس‌های آموزشی مدیریت جهاد کشاورزی، مراجعه مستقیم به کارشناسان و مهندسين در بخش خصوصی، برنامه‌های کشاورزی پخش شده از تلویزیون، مراجعه مستقیم به مروجین و ادارات کشاورزی، برنامه‌های کشاورزی پخش شده از رادیو، استفاده از فضای مجازی و پیام‌رسان‌ها، مطالعه نشریات ترویجی و فنی و مراجعه مستقیم به محققین و موسسات تحقیقات کشاورزی. به عبارت دیگر، شرکت در کلاس‌های ترویجی و استفاده از نظرات مهندسين بخش خصوصی به عنوان دو منبع اصلی، بعد از تجربه کشاورزان دیگر، مطرح می‌باشند.

بررسی تأثیر استفاده از کانال‌های ترویجی مختلف نشان داد که از بین نه منبع مورد بررسی، تنها سه کانال کلاس‌های آموزشی مدیریت جهاد کشاورزی، مطالعه نشریات ترویجی و فنی و مراجعه مستقیم به کارشناسان و مهندسين در بخش خصوصی توانسته‌اند تأثیر مثبت معنی‌دار بر عملکرد محصول پسته داشته باشند. سایر روش‌های کسب دانش کشاورزی توسط کشاورزان تأثیر معنی‌داری بر عملکرد در هکتار محصول نداشته است. چنانچه مشخص است، کانال‌های ترویجی که کشاورز حاضر شده است تا برای استفاده از آن‌ها زمان گذاشته و یا هزینه کند، تأثیر مثبت داشته‌اند. در مقابل کانال‌های ترویجی همچون رادیو و تلویزیون و فضای مجازی که رایگان بوده است، تأثیر معنی‌داری بر افزایش عملکرد محصول نداشته است. همچنین دو کانال ترویجی مراجعه مستقیم به مروجین و ادارات ترویج و محققین و مراکز تحقیقاتی تأثیر معنی‌داری بر عملکرد نداشته است. این مسأله به دو علت می‌باشد. نخست این که استفاده از این دو کانال نیز رایگان می‌باشد. همچنین معمولاً کشاورزانی بیشتر به این دو منبع مراجعه می‌کنند که با مشکل خاصی روبرو بوده و جهت رفع آن مراجعه می‌نمایند و وجود مشکل اغلب باعث کاهش عملکرد آن‌ها می‌گردد. به طور کلی می‌توان گفت که وجود مراکز ترویج و انتقال یافته‌هایی که در

صدیقی و بگلریان (۱۳۸۳)، سازگار است که کارشناسان با سابقه و تجربه بیشتر، تمایل بیشتری به ایجاد ترویج خصوصی از خود نشان می‌دهند. نتایج، همچنین، مشخص نمود که هیچ یک از پنج تشکل مورد بررسی از محبوبیت لازم برخوردار نیست تا بتواند به تنهایی نقش واسطه بین کشاورزان و دولت را بازی کند. با این وجود، تعاونی تولید، شورای اسلامی و تشکل مدیریت چاه کشاورزی از محبوبیت بالاتری برخوردار هستند. بنابراین نیاز است تا ترکیبی رسمی و یا غیر رسمی از آنها تشکیل شود. در این خصوص سعی شود از نقاط قوت تمام تشکلهای استفاده گردد.

شراکت، شبکه‌های نهادی متراکمی مشاهده نمی‌شود و میزان انسجام اجتماعی بر اساس این دو پیوند ضعیف می‌باشد. بررسی دیدگاه پسته کاران در خصوص میزان کارایی تشکلهای مردم نهاد در ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقات کشاورزی نشان داد که بیش از ۹۵ درصد کشاورزان با این موضوع موافقت. در این زمینه، کشاورزان مسن‌تر، با تجربه‌تر و اهل مشورت بیشتر، تمایل بیشتری از خود نشان دادند. به عبارت دیگر، هر چه فرهنگ مشورت و گفتگو گسترش یابد، امکان استفاده از تشکلهای مردم نهاد در انجام امور مربوط به ترویج و انتقال یافته‌های تحقیقات کشاورزی افزایش می‌یابد. این نتایج با یافته‌های

منابع

صدیقی، ح. و بگلریان، م. ۱۳۸۳. بررسی نگرش مدیران ارشد سازمان‌های جهاد کشاورزی نسبت به خصوصی سازی ترویج کشاورزی در ایران. علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، ۸(۴): ۲۸-۱۷.

عبداللهی عزت‌آبادی، م.، صداقت، ر.، مؤذن پور کرمانی، م.، حسینی فرد، س. ج.، حکم آبادی، ح.، بصیرت، م.، میرزایی، س.، ابارقی، غ. ر. و محمدی، م. ۱۳۹۳. بررسی نقش مدیریت زمان مصرف نهاده‌ها در ارتقاء بهره‌وری تولید پسته در شهرستان‌های انار و رفسنجان. گزارش نهایی پروژه تحقیقاتی، مؤسسه تحقیقات پسته کشور، ۵۲ صفحه.

کریمی گوگری، ح.، رضایی مقدم، ک.، زمانی، غ. م.، حیاتی، د. و رضایی، ع. م. ۱۳۹۶. واکاوی شبکه نهادی ترویج و آموزش کشاورزی استان کرمان: کاربرد تحلیل شبکه اجتماعی. علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۱۳(۲): ۱۵۱-۱۳۱.

نوروزی، ا.، مهدوی، د. و بدری زاده، ز. ۱۳۹۶. ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در چارچوب شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی (مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان اصفهان).

آقاسی‌زاده، ف. ۱۳۸۳. تحلیل عوامل و الزامات نوین تجدید ساختار سازمان ترویج کشاورزی ایران. پژوهش و سازندگی در زراعت و باغبانی، ۶۴: ۹۳-۸۰.

حاجی، ل.، چیدری، م. و چوبچیان، ش. ۱۳۹۶. تحلیل عاملی عوامل پیش‌برنده‌ی توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده از دیدگاه اعضای تعاونی‌ها. مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران (مجله علوم کشاورزی ایران)، ۴۸(۲): ۳۰۹-۲۹۹.

درویشی، م.، جوانمرد، ک. و حضرتی صومعه، ز. ۱۳۹۹. مطالعه جامعه شناختی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر عملکرد مدیریت‌های محلی (شوراهای اسلامی شهر و روستا- شهرداری و دهیاری). نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۴۷: ۶۱۵-۵۹۷.

رزاقی بورخانی، ف. و اسدی، ع. ۱۳۹۰. بررسی نگرش کشاورزان نسبت به خصوصی‌سازی خدمات ترویج کشاورزی (مطالعه موردی بخش شیرگاه استان مازندران). مجله تحقیقات و توسعه اقتصاد کشاورزی ایران، ۲-۴(۴): ۵۹۹-۵۸۹.

- local institutions in the transition towards sustainable agriculture: The case study of Thailand. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 245: 135-143.
- Nourani, S. W., Decker, D. J. and Krasny, M. E. 2019. Extension as a multilevel bridging organization: Supporting networked environmental governance. *Journal of Extension*, 57(5): 1-13.
- Oluoch-Kosura, W. 2010. Institutional innovations for smallholder farmers' competitiveness in Africa. *The African Journal of Agricultural and Resources Economics*, 5(1): 227-242.
- Pfahl, S. 2005. Institutional sustainability. *International Journal of development*, 8(1/2): 80-96.
- فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۸(۴): ۶۶۲-۶۴۹.
- نوری‌پور، م. و شاهولی، م. ۱۳۹۰. ارزیابی معیارهای پایداری روستایی شهرستان دنا بر اساس فرآیند ارتباطات: کاربرد تحلیل سلسله مراتبی. فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۲(۱): ۹۲-۶۳.
- یوسفوند، س. و طالب، م. ۱۳۹۷. گفتمان‌های مداخله‌ای توسعه در اجتماعات محلی. فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۹(۲): ۱۶۸-۱۸۱.
- Ahmadpour, A. and Soltani, S. 2014. The need for a strong public- private linkage in agricultural extension system (case study: Sari township, Iran). *International Journal of Agricultural Management and Development*, 4(1): 41-50.
- Nguyen, T. L., Inkong, N. and Faysee, N. 2020. Role of

Investigation of the capability and role of local non-governmental organizations related to agricultural extension in kerman province pistachio producing areas

Mohammad Abdolahi-Ezzatabadi^{1*}

Submitted: 14 April 2020

Accepted: 28 September 2020

Abstract

For sustainable development plan, we need to consider the role of local community and participation of local people in decision making. In this study, possibility of using five local non-governmental organizations, village councils, Basij (one of the five forces of the Islamic revolutionary guard corps in Iran's villages), agricultural production cooperative, mosque board of trustees and the organization of agricultural well management, as intermediate organizations for agricultural extension was investigated in Kerman province. The data used, were prepared from the managers of the surveyed organizations as well as 1099 farmers participating in the meetings of these organizations through two types of questionnaires of organization and farmer. Variance analysis and regression model was used for measuring the effects of socio economic factors on NGOs efficiency. The results showed that 74% of farmers, in addition to other resources, use the experience of other farmers. Participating in training classes, studying extentional and technical journals and referring directly to experts have a significant positive effect on pistachio crop yield. The results also showed that more than 90% of the surveyed farmers considered the use of non-governmental organizations to promote and transfer the findings of agricultural research useful. In terms of farmers' acceptance of the meetings of the organizations and the number of people present in these meetings, village council and the organization of agricultural well management have a higher advantage. But, none of these five NGOs, solely, can be considered as an intermediate organization for agricultural extension. So, a formal or informal combination of these NGOs should be constructed.

Keywords: Extension, Non-Governmental Organization, Intermediate Organizations

1- Assistant Professor of Pistachio Research Center, Horticultural Sciences Research Institute, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Rafsanjan, Iran

(* - Corresponding Author Email: abdolahi@pri.ir)

DOI: 10.22048/rdsj.2020.226077.1845